

GERPES VIRUSI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR

Oyatillo Ro'ziboyev

biologiya yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Farg'ona davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada herpesning yuqish yo'llari, klinik belgilari, diagnostika usullari va davolash usullari ko'rib chiqiladi. Hozirda virusni to'liq davolash imkoni bo'lmasa-da, zamonaviy antiviral preparatlar simptomlarni engillashtirishi va relapsning oldini olishi mumkin. Kelajakda yangi vaktsinalar va herpesni samarali davolash usullari ishlab chiqilishi kutilmoqda. Odamlar o'zlarini virusdan himoya qilish uchun gigiena qoidalariga rioya qilishlari va immunitet tizimini mustahkamlashlari muhimdir.

Аннотация. В этой статье рассмотрены пути передачи, клинические симптомы, методы диагностики и варианты лечения герпеса. Хотя полного излечения от вируса в настоящее время нет, современные противовирусные препараты могут облегчить симптомы и предотвратить рецидив. В будущем ожидается разработка новых вакцин и эффективных методов лечения герпеса. Для людей важно соблюдать правила гигиены и укреплять свою иммунную систему, чтобы защитить себя от вируса.

Annotation. This article has examined the transmission pathways, clinical symptoms, diagnostic methods, and treatment options for herpes. While a complete cure for the virus is currently unavailable, modern antiviral medications can alleviate symptoms and prevent recurrence. In the future, the development of new vaccines and effective treatment methods for herpes is anticipated. It is essential for individuals to follow hygiene practices and strengthen their immune systems to protect themselves from the virus.

Kalit so'zlar: Gerpes virusi, infeksiya, epidemiya, profilaktika, antiviral davolash usullari, vaksina

Ключевые слова: вирус герпеса, инфекция, эпидемия, профилактика, противовирусное лечение, вакцина.

Keywords: herpes virus, infection, epidemic, prevention, antiviral treatment, vaccine

Gerpes (*Herpes simplex*) virusi – bu odam organizmini zararlovchi keng tarqalgan viruslardan biri bo‘lib, ko‘pincha teri, shilliq qavatlar, markaziy nerv tizimi va boshqa organlarga ta’sir qiladi. *Herpes simplex* virus (HSV) og‘iz gerpesini, genital gerpesini va tananing boshqa joylarida infeksiyalarni keltirib chiqaradi. Teridagi suyuqlik bilan to‘ldirilgan pufakchalar tez-tez uchraydigan alomatlardir, ammo ko‘p odamlarda hech qanday alomat yo‘q bo‘lishi mumkin. Gerpes virusi juda yuqumli. U odamdan odamga teri orqali yuqadi. Gerpes virusi ikki asosiy turga bo‘linadi:

1. HSV-1 (*Herpes simplex virus 1*) – asosan og‘iz orqali yuqadi va og‘iz bo‘shlig‘ida yoki atrofida infeksiyalarni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, genital herpesga olib kelishi mumkin. Ko‘pchilik kattalar HSV-1 bilan kasallanadi.

2. HSV-2 (*Herpes simplex virus 2*) – asosan jinsiy yo‘l bilan yuqib, jinsiy a’zolar sohasini zararlaydi.

Dunyo bo‘ylab 50 yoshgacha bo‘lgan taxminan 3,8 milliard odam (64,2%) og‘iz bo‘shlig‘idagi gerpesning asosiy sababi bo‘lgan 1-toifa gerpes virusi (HSV-1) infeksiyasiga ega. Dunyo bo‘ylab 15-49 yoshdagi taxminan 519,5 million kishi (13,3%) genital 2-toifa *Herpes simplex* virusi (HSV-2) infeksiyasiga ega. Ko‘pgina HSV infeksiyalari asemptomatik yoki tan olinmaydi, ammo gerpes belgilari vaqt o‘tishi bilan takrorlanishi mumkin bo‘lgan og‘riqli pufakchalar yoki yaralarni o‘z ichiga oladi. HSV-1 odatda bolalik davrida yuqadigan bo‘lsa, HSV-2 jinsiy

yetuklikka erishgach yuqadi. HSV-2 infeksiyasi OIV infeksiyasini yuqtirish va tarqatish xavfini oshiradi. Butun herpes infeksiyasi umr bo‘yi davom etadi.

Odatda klinik belgilari kasallik bilan og‘rigan bemorlarda alomatlari yo‘q yoki faqat yengil alomatlar bo‘lishi mumkin. Ko‘plab odamlar o‘zlarida infeksiya borligini bilishmaydi va virusni bilmasdan boshqalarga yuqtirishlari mumkin. Simptomlar og‘riqli, takrorlanadigan pufakchalar yoki yaralarni o‘z ichiga olishi mumkin. Yangi infeksiyalar isitma, tana og‘rig‘i va limfa tugunlarining shishishiga olib kelishi mumkin. Agar alomatlar paydo bo‘lsa, ular ko‘pincha yaralar paydo bo‘ladigan joyda qichishish yoki kuchsiz og‘riq bilan boshlanadi. Herpes infeksiyasining belgilari infeksiyaning turiga qarab farq qiladi:

1. O‘g‘iz herpesi – lab yoki og‘iz atrofida pufakchalar paydo qiladi. Pufakchalar paydo bo‘lishidan 48 soat oldin teri xiralashishi, qichishi mumkin.

2. Genital herpes – jinsiy organlarda va uning atrofida pufakchalar paydo bo‘lishi bilan boshlanadi. Pufakchalar paydo bo‘lgunga qadar 48 soat ichida simptomlar orasida isitma, bosh og‘rig‘i, limfa tugunlarini shishi qayd qilinadi.

3. Herpes gladiatorum – terining har qanday joyida pufakchalar paydo bo‘ladi, lekin odatda qo‘llar, yuzlar va ko‘krak qafasida uchraydi.

4. Ko‘z herpesi – ko‘zning og‘rig‘i yoki qichishish xususiyati, ko‘zda biror narsa borligini his qilish, yorug‘likka sezgirlik, ko‘z qovoqlari yoki ko‘z atrofida pufakchalar paydo bo‘lishi bilan xarakterlanadi.

Odatda belgilar virusni yuqtirgandan so‘ng 2-12 kun o‘tgach boshlanadi. Ular quyidagilarni o‘z ichiga olishi mumkin: jinsiy organlar atrofida og‘riq yoki qichishish, jinsiy organlar, anus yoki og‘iz atrofida kichik pufakchalar paydo bo‘lishi, pufakchalar yorilib, oqishi yoki qon ketishi natijasida paydo bo‘ladigan og‘riqli yaralar, og‘riqli peshob qilish, siydik chiqarish yo‘li, siydikni tanadan chiqaradigan naychalarda kuchli og‘riq shular jumlasidandir.

Birinchi epidemiya paytida siz odatda grippga o'xshash alomatlarga ega bo'lishingiz mumkin, masalan: isitma, bosh og'rig'i, tana og'rig'i, limfa tugunlarining kattalashishi.

Dori-darmonlar ko'pincha herpesning birinchi yoki takroriy epizodlarini davolash uchun ishlatiladi. Ular simptomlar qancha davom etishini va og'irligini kamaytirishi mumkin, ammo ular infeksiyani davolay olmaydi. Takroriy epizodlarni davolash simptomlar boshlanganidan keyin 48 soat ichida boshlanganda eng samarali hisoblanadi. Antiviral dorilar orasida asiklovir, famsiklovir va valasiklovir deb nomlanuvchi vositalar mavjud.

Ushbu dori-darmonlardan birining sutkalik dozasini kamroq qabul qilish simptomlarning tez-tez paydo bo'lishini kamaytirishi mumkin. Davolash ko'pincha juda og'riqli yoki tez-tez takrorlanadigan epizodlarni boshdan kechiradigan yoki boshqa birovga herpes berish xavfini kamaytirmoqchi bo'lgan odamlar uchun tavsiya etiladi.

Yaralar bilan bog'liq og'riqlarga yordam beradigan dorilar orasida parasetamol (asetaminofen), naproksen yoki ibuprofen mavjud. *Herpes simplex* virusi nerv hujayralari ichida yashaydi va qo'zg'alish vaqtida joyini almashtirishi mumkin. Ba'zi qo'zg'atuvchilar virusni faollashtirishi mumkin, jumladan, kasallik yoki isitma, quyosh ta'siri, hayz davri, jarohat, hissiy stress, jarrohlik. Og'iz bo'shlig'i herpesi vaqtida odamlar quyosh nuridan himoyalanihlari zarur. Bunda bemorlar odatda, soya joylar yoki quyosh nuri to'g'ridan-to'g'ri tushmaydigan joylarda bo'lishi yoki quyoshdan himoyalovchi kremlardan foydalanishlari mumkin. Ushbu ehtiyoj choralari virusning qayta takrorlanish xavfini kamaytirishadi.

Profilaktikasi. Shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilish; jinsiy aloqa paytida himoya vositalaridan foydalanish; immunitetni saqlash va mustahkamlash. HSV-2 uchun emlash vosita (vaksina)larini olish maqsadga muvofiq. Ammo haligacha keng tarqalgan emlash usuli mavjud emas.

So‘nggi tadqiqotlar herpes virusi bo‘yicha bir qancha istiqbolli yondashuvlarni o‘rtaga tashlamoqda.

Antiviral davolash usullari. An’anaviy dori vositalari, masalan, asiklovir va uning hosilalari hali ham keng qo‘llanilmoqda.

Biroq, immuniteti zaif odamlarda virusga qarshilik rivojlanishi tufayli yangi dori vositalari, masalan, pritelivir sinovdan o‘tkazilmoqda. Ushbu preparat virus fermentlarini boshqa mexanizmlar orqali nishonga olib, virusning ko‘payishini samarali ravishda to‘xtatadi.

Genetik tahrirlash texnologiyalari. CRISPR-Cas9 kabi zamonaviy usullar herpes virusining DNKsining nishonga olib, uni faolsizlantirishga imkon beradi. Ushbu yondashuv, ayniqsa, latent infeksiyalarni kamaytirish va uzoq muddatli davolashni ta’minlashda istiqbolli hisoblanadi. Ammo yetkazib berish texnologiyalari va off-target ta’sirlarni kamaytirish hali ham muhim muammolardan biri bo‘lib qolmoqda.

Vaksina ishlab chiqarish. Herpes virusi (HSV-2) uchun yangi uchkomponentli vaktsina hayvonlar ustida o‘tkazilgan sinovlarda deyarli 100% samaradorlikni ko‘rsatdi. Ushbu vaktsina virusning hujayraga kirishini bloklash va uning immunitetdan qochish strategiyalarini neytrallashtirish uchun maxsus mo‘ljallangan. Olimlar yaqin kelajakda klinik sinovlarni boshlashni rejalashtirishmoqda.

Xulosa qilib shuni aytish mumkin-ki, herpes virusi Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) muammolaridan biri hisoblanadi. Ushbu virus bilan kurashish uchun profilaktika choralari va antiviral terapiyani o‘z vaqtida qo‘llash muhimdir. Virusning keng tarqalishini kamaytirish uchun aholi o‘rtasida tushuntirish ishlarini olib borish zarur. So‘nggi yillarda JSST HSV infeksiyasini oldini olish va nazorat qilish uchun yangi strategiyalarni ishlab chiqish bo‘yicha tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlamoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Genital Herpes. CDC’s website is being modified to comply with President Trump’s Executive Orders // <https://www.cdc.gov/herpes/about/index.html>
2. World Health Organization. Herpes simplex virus. 2024 // <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/herpes-simplex-virus>
3. Cleveland Clinic // <https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/22855-herpes-simplex>
4. <https://www.uofmhealthsparrow.org/departments-conditions/conditions/genital-herpes>
5. <https://www.webmd.com/genital-herpes/pain-management-herpes>
6. <https://www.who.org/herpes/conditions/genital-herpes>